

FIGYELŐ
SZOLGÁLAT

REFERÁTUMOK

KÖNYVEK
3/K/69

016:621.822-82

CSÁT József - STEINER József:
Hidrosztatikus csapágycak.
Annotált bibliográfia. Bp. Népművelési Propaganda Iroda,
1968. IV, 114 p.
/Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára.
Tudományos műszaki bibliográfiák. 9. sz./

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára 1954-ben indította el Tudományos műszaki bibliográfiák című sorozatát. A sorozat célja, hogy az időszerű népgazdasági feladatok elvégzéséhez, műszaki kérdések megoldásához szükséges irodalom összegyűjtésében segítséget nyújtson a kutatóknak.

A sorozat 9. kötete hazai viszonylatban aktuális témát dolgoz fel. A hidrosztatikus csapágycakat külföldön egyre gyakrabban és egyre szélesebb területen alkalmazzák, hazai felhasználásuk azonban még igen szűk keretek között mozog.

A kötet három részre tagolódik. A bevezető tanulmány ismerteti e csapágycak alapvető jellemzőit és alkalmazási területét. Előnyei közül kiemeli a kisebb konstrukciós méretet, nagyobb futáspontosságot, a széles határok között befolyásolható kedvező surlódási tulajdonságokat, valamint a nagyobb üzembiztonságot. Ezekkel az előnyös tulajdonságokkal szemben áll a bonyolultabb és igényesebb szerkezet, és az olaj táplálásához szükséges berendezés többletköltsége.

A bibliográfiai részben 13 könyv és 251 folyóiratcikk címlírása és rövid annotációja található. Segítségükkel a kutató könnyebben kiválaszthatja az érdeklődési köréhez és megoldandó problémájához szorosan kapcsolódó elméleti, konstrukciós vagy üzemeltetési vonatkozású irodalmat. Elismeréssel kell nyilatkozni arról, hogy a szerzők a bevezető tanulmányban, illetve az annotációkban megalkották a hazai viszonylatban újdonságnak számító szerkezet magyar nomenklaturáját is.

A harmadik rész a mutatókat tartalmazza. Jellegetes, hogy a szűk téma 82 - a folyóiratjegyzékben betűrendben felsorolt - hazánkban is fellelhető folyóiratban jelent meg. A gépi KWOC index - amelyben a tételeket jellemző szólánccokat találjuk ciklikus permutálás után betűrendben - hasznos segítség a visszakereséshez és az azonos tárgyú tételek összeválogatásához.

A közreadott bibliográfia nagyban elősegíti a hidrosztatikus csapágycsoportok hazai megismerését, számításuk, konstrukciójuk módját és ipari bevezetését.

/Czégi József/

4/K/69

019.922:002

Válogatott bibliográfiák a dokumentációs és tájékoztatástudományi szakirodalomból.

/A selected bibliography of documentation and information retrieval. Autumn 1966. /Cleveland/, Center for Documentation and Communication Research, School of Library Science, Western Reserve University, /1966/. 12 p. és A selected bibliography of documentation and information science. Autumn 1967. /Cleveland/, Center for Documentation and Communication Research, School of Library Science, Case Western Reserve University, /1967/. 13 p.

A Clevelandi Egyetemen /Western Reserve University, 1967-ben már Case Western Reserve University, Cleveland, Ohio, USA/ működő School of Library Science-hez /Könyvtártudományi Tanszék/ tartozó Center for Documentation and Communication Research /Dokumentációs és Kommunikációs Kutató Központ/ gondozásában 1966 és 1967 őszén megjelent a Központ munkatársainak cikkeiből és kutatási jelentéseiből összeállított válogatott bibliográfia. Mindkét kötet tematikus csoportosításban, s az egyes témákon belül a szerzők, azonos szerző esetében pedig a címek betűrendjében közli az egyes tételeket.

Míg az 1966-os kiadásnál öt fő téma szerepelt /I. Általános művek; II. Kutatások, ezen belül a/ alap kutatások és b/ alkalmazott kutatások; III. Orvostudományi alkalmazások; IV. Pedagógiai alkalmazások és V. Könyvtárosképzés/, addig az 1967-es kötetben a következő csoportosítással találkozhatunk: I. Általános művek; II. Tájékoztatástudományi alap kutatások; III. Kísérletezés, ezen belül a/ tesztek és értékelés és b/ relevancia; IV. Szakterületi alkalmazások, ezen belül a/ orvostudomány, b/ oktatás; V. A tájékoztatástudomány interdisciplináris vonatkozásai: a/ nyelvészet, b/ műszaki tudományok és c/ társadalomtudományok és az emberi magatartás jelenségeivel foglalkozó tudományok; VI. Könyvtár- és tájékoztatástudományi oktatás.

Mind a két bibliográfia összeállításánál az a törekvés nyilvánult meg, hogy a bibliográfiában csak a legujabb munkákat szerepeltessék. Így az 1966-os kiadás az 1963 óta megjelent publikációkból, az 1967-es kötet pedig az 1964 óta megjelent cikkekből és beszámolókból közöl válogatást. Az időbeli átfedés szolgál magyarázattal arra a tényre, hogy vannak olyan tételek, amelyek mindkét bibliográfiában fellelhetők. A válogatásokban olyan ismertebb nevekkel találkozhatunk, mint pl. A. J. GOLDWYN, Jesse H. SHERA, Alan M. REES és mások.

/Ungvári Gy./

FOLYÓIRATCIKKEK

21/69

002.63/498/:62

A Román Központi Műszaki Dokumentációs Intézet /IDT/ működésének új szempontjai. /Aspecte noi în activitatea Institutului central de documentare tehnică./ - ADLER, E. = Revistă Bibliotecilor, 21.k. 6.sz. 1968. p.338-340.

Az IDT /Institutului central de documentare tehnică = Központi Műszaki Dokumentációs Intézet/ husz éves multra tekint vissza. Megalakításakor a következőkben jelölték meg szerepét az ország szocialista gazdasági életének fejlesztésében: a népgazdaság műszaki dolgozóinak folyamatos informálása szoros kapcsolatban a termeléssel, tervezéssel és kutatással; hogy nevezettek tevékenységüket a korszerű technikának megfelelően folytathassák.

A gazdasági élet fejlődése új feladatok elé állította az IDT-t is. Ezek megoldása csak úgy volt lehetséges, hogy nagy részben gépesítették a dokumentációs munkát és a visszakeresést. Így gyors és komplex bibliográfiai tájékoztatást tudnak nyújtani. A Revista a sumarelor havonként háromszor jelenik meg; 14 sorozata 2000 külföldi tudományos és műszaki folyóirat cikkeinek címfordítását és rövid tartalmi kivonatát közli. Évenként kb. 160 000 folyóiratcikket ismertet. A cikkeket az Egyetemes Tizedes Osztályozás /ETO/ szerint szakozza. Az IDT másik kiadványa a Catalogul cartilor noi intrate în bibliotecă az IDT a beérkezett új külföldi könyvekről ad számot, s elemző leírásokat tartalmazza. Mindkét folyóirat perforált lapokból áll és így az egyes cikkek kivághatók, s a különböző intézmények szakkatalógusába beoszthatók.

Az IDT kéthavonként kiadja a Ghid al congreselor, simpozioanelor, conferințelor și expozițiilor c. folyóiratát, mely a világon a közeljövőben megrendezendő fontosabb műszaki-tudományos kongresszusokról, szimpóziumokról, konferenciákról és kiállításokról tájékoztat. E kiadvány 1. száma 400 tételt tartalmaz. Kivánságra az IDT kikölcsönzi a kongresszuson elhangzott és beérkezett tanulmányokat, vagy informálja az érdeklődőket arról, hogy a tanulmányok hol szerezhetőek be.

Kivánságra témabibliográfiákat állít össze.

1968 januárjában tanfolyamot indított a műszaki könyvtárosok képzésére és továbbképzésére. A tanfolyamnak jelenleg 1200 hallgató-

ja van az ország különböző tudományos intézményeiből és ipari létesítményeiből. Az IDT az üzemi könyvtárosok és dokumentalisták munkájának korszerűsítése érdekében módszertani füzeteket ad ki.

/Bárán D.-né/

22/69

002.66:72.011.1/498/

A tervezőintézeti tájékoztatás és dokumentáció problémái. /Unele probleme ale documentării și informării în proiectare./ - ZWIEBEL, W. = IDT Probleme de Documentare și Informare, 2.k. 3.sz. 1968. p.167-181.

A Román Népköztársaság tervezőintézeteinek és részlegeinek célkitűzései nagyon sokrétűek. Alkalmazottaik száma 300-700 között mozog.

A tanulmány a marosvásárhelyi DSAPC /Direcția de sistematizare, arhitectura și proiectare construcțiilor = Városrendezés, építtervezés és kivitelezés igazgatósága/ dokumentációs és információs tevékenységét elemzi. A DSAPC a vidéki épületek tervezésével, a népes lakóközpontok igényeinek kielégítésével, közművelődési és ipari intézmények, utak, hidak építésével, műemlékek restaurálásával és karbantartásával, geotechnikai és topográfiai felmérésekkel foglalkozik.

A tervező részlegeket nem elégítheti ki az egyszerű könyvtári tájékoztatás. A szabványok nyilvántartása például külön gondot igényel. Az Oficiul de Stat pentru Standarde /Állami Szabványügyi Hivatal/ évenként kiadja az Indicatorul de standarde című publikációját a román szabványokról. Havonként pedig megjelenik a jegyzék az új szabványokról, a megsemmisített, felfüggesztett vagy megváltoztatott szabványokról. Nem elegendő tehát, ha a kutató rendelkezésére bocsátják az évenként megjelenő szabványjegyzéket, hiszen azt is tudnia kell, hogy milyen szabványok vannak érvényben, melyeket töröltek vagy változtattak meg. A marosvásárhelyi igazgatóság a pontos tájékoztatást úgy oldotta meg, hogy a szabványok szakkatalógusában - a havi jelentések alapján - előre elkészített pecsétnyomók segítségével rávezeti a kartonokra, ha a szabványokat törölték, megváltoztatták vagy ideiglenesen felfüggesztették. Vannak olyan szabványok is, melyek publikálásuk után csak bizonyos idővel lépnek érvénybe. Ezért a marosvásárhelyi igazgatóság a szabványkatalógus kartonjaira az érvénybelépés időpontját is rávezeti.

Az igazgatóság ugyanezt a módszert alkalmazza a tipustervek nyilvántartásánál is.

Külön területet jelentenek az új építőanyagokra és felszerelésekre vonatkozó nyilvántartások. A tervezőnek ismernie kell ezek felhasználási lehetőségeit, gazdasági és műszaki jellegzetességeit, beszerzési módjukat és a termelési árat. A dokumentalista feladata az egyre változó elnevezések azonosítása is. Az építőanyagokról és felszerelésekről készített katalógusban minden egyes katalóguskártyára felvezetik a fent említett adatokat és külön utalón jelölik az esetleg más néven szereplő külföldi vagy belföldi azonos terméket.

A nyersanyagokból mintákat szereznek be, melyeket gondosan tárolnak, felkutatják az üzemeket, ahol már dolgoztak ezekkel a nyersanyagokkal, megszerzik a műszaki leírást és rávezetik a katalóguscédulára, hogy az az irattárban milyen szám alatt található.

A szakmai dokumentumokon kívül az igazgatóság az állami és párt-határozatoknak is figyelmet szentel.

Nagyon fontos feladat a szakemberek folyamatos tájékoztatása. Erre szolgál a havonként megjelenő új szerzemények jegyzéke, az Informátia lunará. Figyelőszolgálat gondoskodik az egyének tájékoztatásáról telefon vagy levelezőlap útján.

Faliújságon jelszik az elkészült, legkiemelkedőbb építési terveket.

Nagy gondot okoz a káderkérdés. Tehetséges mérnökök ritkán választják ezt a foglalkozást, részben, mert nem fizetik elég jól, részben, mert nem becsülik őket kellőképpen. Ezen a helyzeten feltétlenül változtatni kell. A marosvásárhelyi igazgatóságon három belső dokumentalista dolgozik, de kiépítették a különböző intézményeknél a külső dokumentalisták hálózatát.

/Báran D.-né/

23/69

016:382

Külkereskedelmi tájékoztató kiadványok az érdekelt üzletemberek számára. /For the businessman engaged in foreign trade./ - RAWSON, N. - Special Libraries, 59.k. 6.sz. 1968.jul.-aug. p.447-451.

Az ipar rohamos fejlődésével mind jobban előtérbe kerülnek az amerikai üzletember munkájában a külföldi ügyletek: bővül az értékesítési és nyersanyagbeszerzési piacok köre, növekszenek a külföldi beruházások stb. A piaci kapcsolatok világméretekben való kiterjesztéséhez az üzletembernek idő- és térbeli, valamint nyelvi korlátokat nem ismerő, nagymennyiségű és változatos tartalmu információs anyagra van szüksége. Ismernie kell a külföldi életviszonyokat, az üzleti szokásokat, a szállítási lehetőségeket, csomagolási követelményeket, postai szabályzatokat, az exporttal és importtal kapcsolatos jogi rendelkezéseket stb. Mindezen területekre vonatkozólag az Egyesült Államok kormányzata széles körű, megbízható tájékoztató kiadványokat bocsát rendelkezésére.

A külkereskedelmi publikációkról különféle bibliográfiai összeállítások nyújtanak alapvető tájékoztatást. Ezek közül a legfontosabb és a legtöbb segítséget nyújtja a Bureau of International Commerce /Nemzetközi Kereskedelem Kamarája/ félévenkénti annotált címjegyzéke, az International Business Publications Checklist.

Fontos információs források a külkereskedelmi üzletember számára a Department of Commerce /Külkereskedelmi Minisztérium/, illetve a Bureau of International Commerce által közzétett különböző cimtarak /directories/, melyek nélkülözhetetlen tájékoztatást nyújtanak árucsoportonként és országonként a külföldi cégekről, vásárokról, kiállításokról, konferenciákról /pl. World Trade Directory Reports, U.S. Trade Centers, Diplomatic List, Foreign Service List, Key Officers of Foreign Service Posts - Guide for Businessman stb./.

A legtöbb külkereskedelmi tájékoztató kiadványt a Department of Commerce jelenti meg. Nagyon hasznosak pl. a fontosabb piaci fogalmakat és meghatározásokat tartalmazó francia, német, olasz, spanyol és svéd nyelvű szótárak. Értékes információkat nyújtanak a külföldi üzleti- és életviszonyokról az egyes minisztériumok /pl. külügy-, hadügy-, munkaügyi, egészségügyi, nevelésügyi és jóléti/, valamint egyéb főhivatalok kiadványai is /pl. Overseas Business Reports, What you should know about exporting: a how-to-get started handbook stb./.

A nemzetközi piaci információk legfontosabb forrásai azonban mégis az export- és importadatok számszerűen bemutató hetenkénti szemlék /pl. International Commerce, Trade Tips on the World Market stb./.. A Department of Commerce kiadásában évente százával jelennek meg különböző árukról és országokról részletes piaci tanulmányok /pl. Market series handbooks, Foreign market surveys, Market share reports stb./. Ha ezeken túlmenő további részletes információkra van szükség, a minisztérium keretén belül külkereskedelmi elemző szakemberek állnak az érdeklődő üzletember rendelkezésére.

A Census Bureau /Statisztikai Hivatal/ Foreign Trade Reports címmel havonta - és évente kumuláltan - teszi közzé a külkereskedelmi forgalmi adatokat. Rendszeres külkereskedelmi kiadványai vannak különböző minisztériumoknak is, pl. Department of Agriculture /Földművelésügyi Minisztérium/, Department of Labor /Munkaügyi Minisztérium/. A Department of State /Külgügyminisztérium/ kiadványai a nemzetközi szerződések, kereskedelmi és vámügyi megállapodások szövegét ismertetik. Amióta a kereskedelmi és vámügyek szabályozása kongresszusi hatáskörbe tartozik, sok értékes információt tartalmaznak a kongresszusi és elnökségi publikációk is.

A cikk a különböző jellegű forrástípusokon belül felsorolja - korántsem taxative, csupán példálódzva - az egyes kiadványcsoportok, periodikus kiadványok címét, s esetenként feltünteti az előfizetési árat is. Érzékeltetni kívánja a szakirodalomnak azt a bőségét, mellyel az Egyesült Államok szövetségi kormányzata - aránylag alacsony összegű ellenszolgáltatás fejében - a külkereskedelmi üzletember tájékoztatását elősegíti.

/Kápolnai I./

24/69

017.4:62

Kiadói tematikus tervek, mint a műszaki irodalomról szóló információ forrásai. /Тематический план издательств как источник информации о технической литературе./ - MIL'MAN, L.M. = Szovetszkaja Bibliografija, 1968. 2.sz. p.35-41.

A műszaki kiadók tematikai terveit sok helyen alkalmazzák a szakirodalom propagálásának és terjesztésének eszközeként. Annál is inkább, mivel ezek a terjedelmes tervek gyakran 90 ezres példányszám-ban jelennek meg.

A velük szemben támasztható legalapvetőbb követelmény, hogy a kiadásra tervezett műveket - címük kötelezi őket erre - tematikusan tárják fel.

14 szovjet kiadó 1968. évi tervének elemzése nyomán megállapítható, hogy egyelőre éppen ennek a követelménynek nem felelnek meg.

A tervek első csoportja címanyagát csak a szakirodalom jellege szerint tagolja. Ez azt jelenti, hogy az azonos témájú művek kikereséséhez az egész tervet át kell tanulmányozni. A másodbeosztások és utalók hiánya miatt valójában a jelleg szerinti keresés nem gazdaságos, hiszen pl. egy felsőfoku tankönyv lehet az adott szakma fontos kézikönyve is.

A második csoportra a szakirodalom jellege szerinti, azon belül pedig a szak szerinti tagolás a jellemző. Itt ugyan már előnyösebb a szak szerinti keresés, bár még mindig nem tesz megfelelő gyorsaságot lehetővé.

A tervek harmadik csoportjában látszólag megfelelő a struktúra: a beosztási elv szak, azon belül az irodalom jellege szerinti. Gyakorlatilag azonban ezek a tervek is nehézkesen használhatók, mivel témacsoportjaik rendkívül terjedelmesek, tagolatlanok.

A kiadói tematikus tervek használhatóbbá tétele érdekében az alábbi tennivalók szükségesek:

1. a beosztás fő elvévé a szakrendet kell tenni. Az alkalmazott szakrendnek megfelelő mélységig kell tagolódnia. Jelleg szerinti beosztás csak a szűk szakcsoportokon belül érvényesülhet. Különösen vigyázni kell a sorozatokra és a közleményekre, amelyeknek együtt-tartása csak akkor engedhető meg, ha az egyes füzetek hasonló témákat dolgoznak fel. Ha a kiadó ilyen formális jegyek érvényesítéséről sem akar lemondani, alkalmazzon mutatókat;

2. a különböző kiadók katalógusai között a feltárás módszerében a célszerű hasonlóság azzal érhető el, ha szakrendjük kidolgozásához vagy a szovjet könyvtári-bibliográfiai osztályozást, vagy az ETO-t veszik alapul.

/Futala T./

25/69

017.11:05

Periodikák nyomtatott regionális lelőhely-katalógusai a Szovjet-unióban. /Regional'nue szvodnue pecatnue katalogi periodiki./ - ERMOLAEVA, A.N. = Szovetszkaja Bibliografija, 1968. 2.sz. p.16-25.

A Szovjetunió Minisztertanácsának 1966. évi 916.sz. határozata a tudományos-műszaki tájékoztatás, a műszaki és természettudományok fejlődése szempontjából hangsúlyozza az országos és regionális lelőhely-katalógusok rendszeres közzétételének és széles körű propagálásának fontosságát. Különösen a periodikák lelőhelyének feltárására helyez nagy súlyt.

A szakirodalom kevés olyan munkát produkált, amely általánosítaná a periodikák regionális lelőhely-katalógusainak készítésével és közzétételével kapcsolatos tapasztalatokat, értékelné a legújabb és szép számban megjelenő katalógusokat.

Minden lelőhely-katalógus első problémája a résztvevő könyvtárak körének kijelölése. A szakkönyvtárak és az általános tudományos könyvtárak bevonása természetesen elengedhetetlen. Ha a megjelenő katalógusok e tekintetben mégsem mondhatók hiánytalanoknak, az azért fordul elő, mivel - önző érdekből - még sok könyvtár tagadja meg az e célból adandó információkat. A közművelődési könyvtárak folyóiratrendelése és állománya meglehetősen uniformizált. Ezért elfogadhatók az olyan döntések, amelyek nyomán csak a központi városi könyvtárakat vonják be a résztvevő könyvtárak körébe.

A lelőhely-katalógusok többsége megelégszik a területi székhely könyvtárainak részvételével, noha egyre kívánatosabb a székhelyeken kívül működő nagyobb könyvtárak szerepeltetése is. Nem helyesíthető az sem, ha a könyvtárak - a természettudományok és a technika kétségtelen fontosságára hivatkozva - nem végzik el valamennyi szakterület folyóiratainak feltárását. A hírlapok, a hetilapok és a folyóiratok regisztrálása mellett alig törődnek az egyéb periodikus kiadványokkal. Ez kiküszöbölendő hiba: felvételük nemcsak fontosságuk, hanem viszonylag szűk publicitásuk miatt sem mellékes kérdés. A hírlapok és az általános hetilapok közül a katalógusokban elsősorban a regionálisak, illetve a szomszéd területeken megjelenők szerepeljenek. A legelterjedtebb központi szakhetilapok kihagyása ellen sem érdemes tiltakozni.

A könyvtárak egy része vagy csak a hazai, vagy csak a külföldi folyóiratokat regisztrálja, azonban egyikről sem szabad megfeledkezni. Azt, hogy egy kiadványon belül kerüljön-e sor a hazai és a külföldi /esetleg nemzetiségi nyelvű/ periodikák regisztrálására, a számszerűség dönti el. Ha a terület könyvtáraiba elég nagyszámú külföldi periodika jár, akkor a külön kiadvány mellett célszerű dönteni, ugyanis a hazai periodikák lelőhely-katalógusa a rendelőlappal segítségével gyorsabban összeállítható. A külföldi periodikák regisztrálására - itt nagy a rendelés és a tényleges érkezés közötti különbség - a tárgyév vége a legalkalmasabb, s így a lelőhely-katalógusban már meglévő évfolyamok szerepelhetnek. Hasonló elvnek kell érvényesülnie a meghatározatlan periódicitású egyéb periodikus kiadványoknak a katalógusokban való tükröztetésénél is.

A külföldi periodikákról célszerű évente katalógust közzétenni. Ezzel szemben a hazai periodikák járatása eléggé állandó; ezért nem szükséges évente teljes lelőhely-katalógust közzétenni róluk. Évről-évre elégséges a változások publikálása. Ezeket azután ötvenként hasznos kumulálni. Ez már retrospektív katalógus. Ujabbán több ilyen is napvilágot látott. A helyismereti periodikák lelőhelyeinek retrospektív feltárása különösen indokolt.

A katalógusok használatát megkönnyíti a színvonalas előszó. Nagyon hasznos lenne, ha az egyes lelőhely-katalógusok figyelemfelkeltés céljából előszavukban nem feledkeznének meg a nagy központi lelőhely- és gyarapodási jegyzékek megemlítéséről.

Ha a katalógusok felveszik a hírlapokat is, akkor az érdemi rész rendszerint a hírlapok csoportjával kezdődik. Kevés számú cím esetén az egyöntetű betűrend a legalkalmasabb, nagyobb mennyiségnél a csoportokra való bontás, valamint az azokon belüli betűrend látszik kézenfekvőnek. A folyóiratok regisztrálásánál leggyakoribb a szakrendi mutatóval kiegészülő betűrend. Ez ellen nem lehet kifogás, a főrész szakrendi elrendezése mégis teljesebb tájékoztatást tesz lehetővé. Az alkalmazott szakrend szinte annyiféle, ahány katalógus megjelenik. A szakrend kidolgozásánál a szakemberek segítségét általában nem veszik igénybe a könyvtárak. Az utalások lehetőségével sem élnek eléggé. Ez szegényíti a kiadvány tartalmát. Így van ez pl. a VINITI referáló kiadványainak szerepeltetésével.

Egyelőre igen színvonalatlanok a bibliográfiai leírások, különösen a latin betűs periodikáké. Míg nem jelenik meg a periodikák címleírásának egységes szabályzata, célszerű - némi egyszerűsítésekkel - a periodikus kiadványok jegyzékének, a Letopisz' periodicseszkih izdaniy SzSzSzR-nek a gyakorlatát alkalmazni.

A cikk ezenkívül néhány olyan problémával foglalkozik, amely a különböző írásmódok használatával kapcsolatban merül fel.

/Futala T./

26/69

024.6:681.31

Gépesített, azonnali tájékoztatást nyújtó könyvtár. /Computerised instant library./ - LORANT, M. = The Library World, 69.k. 814.sz. 1968.ápr. p.256, 259.

A Bell Telephone Laboratories /New Jersey, USA/ computer alkalmazásával olyan könyvtári kölcsönző rendszert épített ki, melyben az egymástól távolos vállalati könyvtárak is azonnal megkaphatják a kölcsönzéssel kapcsolatos információkat. A rendszer elnevezése: BELLREL /Bell Laboratories Library Real-time Loan = Bell laboratóriumi könyvtárak azonnali kölcsönzési rendszere/. A rendszer telefonvonalakon keresztül köti össze a Bell laboratóriumok könyvtárait és a központot. Ezáltal bármely könyvtártól bármely igénylő azonnal tájékoztatást tud kapni; a gyűjteményeket így jobban ki lehet használni.

18-féle könyvtári műveletet gépesítettek. Így például a kölcsönzésben dolgozó könyvtáros azonnal és közvetlen feleletet kap a rendszertől a keresett könyvre vonatkozóan: kikölcsönözték-e, helyén van-e, igénylik-e többen egyszerre, előjegyezte-e valaki stb. A kérdéseket írógépen lehet bebillentyűzni, a válaszokat szintén gépelt formában adja ki a rendszer. A könyv adatai a könyvhöz tartozó lyuk-kártyáról kártyaolvasóval is bevihetők a rendszerbe.

Kölcsönzési időn kívül - éjjel is - a computer működik, a könyv-kiküldéseket intézi, megírta a kölcsönzőkártyákat, címkártyákat stb. Az elvégzett műveletek teljes anyagát mágnesszalagon tárolja. Ez lehetőséget nyújt a különböző könyvtári statisztikák, leltárok összeállításához. A gyakran, de véletlenül szerűen használt adatokat /bibliográfiai adatok, a kölcsönzők adatai/ mágnes tárcsán tárolja.

Néhány példa a rendszer működéséből:

az egy könyvre eső kérések gyakoriságát kiértékeli és ezzel lehetővé teszi, hogy a könyvet kiiktassák az állományból, vagy pedig a gyakran keresett könyvet több példányban szerezzék be;

a visszaadott könyvről automatikus jelzést ad, hogy azt továbbítsák a következő igénylőnek;

2 mp-en belül információt ad arról, hogy a könyv melyik könyvtárban van meg.

A gépi rendszer központja egy IBM 360/40-es computer. Minden, a vállalati hálózathoz tartozó könyvtár rendelkezik input-output írógéppel, kártyaolvasóval és IBM 1050 adattovábbító rendszerrel, mely Western Electric 103A típusú konverter segítségével a telefonhálózatra van rákötve. Az információt a géppel IBM 2702 átadó rendszer segítségével közlik. A kb. 10 000 utasításból álló programot COBOL és BAL nyelveken írták meg.

/Schiff E./

27/69

025.3:681.325.67

Jelentések nyilvántartása és információ-visszakeresés /adatkérés/ a Duisburg-Hamborn-i August Thyssen-Hütte vállalatnál. /Berichtswesen und Information-Wiedergewinnung /Data Retrieval/ mit Hilfe eines IBM Systems/360 Modell 40 bei der August Thyssen-Hütte AG. Duisburg-Hamborn./ - REIHLEN, R. = IBM-Nachrichten, 1968. 191.sz. okt. p.352-356.

Az August Thyssen-Hütte AG. /NSZK/ vállalatnak mintegy 3000 dokumentumot felülről és havonta kb. 250 darabban gyarapodó gyűjteménye van, amely kutatási jelentéseket, laboratóriumi, üzemi feljegyzéseket, aktákat, referátumokat ölel fel. Ezek közös jellemzője, hogy a vállalat termelési és kutatási szakterületével kapcsolatos tudományos, műszaki és/vagy gazdasági adatokat tartalmaznak.

A gyűjtemény feldolgozása és tájékoztatási célú hasznosítása IBM 360/40 modellű elektronikus adatfeldolgozó berendezéssel történik. A berendezés belső memóriája nagy /131 072 byte, 1 byte = 9 bit/, viszont meglepően kevés külső memóriaegységgel rendelkezik: csak egy mágneslemez-egysége és egy mágnesszalag-egysége van. A címadoatok gyűjteményét mágneslemezeken, a tárgyszavak gyűjteményét mágnesszalagon tárolják. Hat mágneslemezről álló csomagon mintegy 56 000 címadat tárolható, a 750 m-es mágnesszalagon pedig kb. 10 000 tárgyszó 100 000 dokumentumszámmal.

A gépesített rendszer szervezetenként két részből áll: a feldolgozási és az információkeresési részből.

1. A feldolgozás. A dokumentumok tartalmi feltárására tárgyszavazást alkalmaznak; egy dokumentum maximálisan hat tárgyszót kaphat. Könyvtári értelemben vett címlírás nem készül, mivel a dokumentumok jelentős részéről /pl. akták, laboratóriumi feljegyzések stb./ illet nem is lehetne felvenni. Ehelyett a dokumentum témáját feltüntető fiktív címet adnak meg, s utána zárójelben közlik annak a személynek a nevét, akitől a dokumentum származik. A dokumentumok a gyűjteményen belül folyószámozást kapnak, de a nyilvántartásban szerepeltek a más jellegű hivatalos számokat is /pl. aktaszámot/.

A dokumentumok feldolgozásához olyan űrlapot használnak, melyből egyúttal a gépi lyukkártyák lyukasztását is el lehet végezni. Az űrlapon a dokumentum sorszama, aktaszama, témája, szerzője és tárgyszavai szerepelnek. Ennek a gépi bemeneti adatmennyiségnek maximális terjedelme 405 pozícionyi, gépi egységekben kifejezve ugyanennyi byte-nyi lehet.

A lyukkártyákból a számítógéppel többféle produktumot állítanak elő. A bibliográfiai jegyzékekhez hasonló produktumok képezik az első csoportot. Ezek a dokumentumok témáját, szerzőjét és tárgyszavait, azaz az egész input-adatmennyiséget tartalmazzák. Ilyen jegyzékek készülnek mind a havi gyarapodásról, mind a teljes állományról.

A produktumok másik csoportjában, a betürendes tárgyszójegyzékekben, a tárgyszavak előtt feltüntetik, hogy hány dokumentumban fordulnak elő, valamint a vonatkozó dokumentumok számát. Többféle tárgyszójegyzék készül: havi jegyzék a hónap folyamán kiadott valamennyi tárgyszóval, az újonnan kiadott tárgyszavak jegyzéke, továbbá a teljes tárgyszóállományt felölelő összesített jegyzék.

A tanulmány közli a rendszer mindkét részének folyamatábráját. A folyamatábrákon jól szemléltethők az egymáshoz kapcsolódó gépi műveletek. Az eljárás említésre méltó sajátosságaiként a tanulmány a következőket sorolja fel:

a dokumentumok adatainak mágneslemezeken való tárolása /ami a szokásostól eltérő megoldás/;

a dokumentumok adatainak és tárgyszavainak egymástól elkülönített tárolása;

az információkeresés gyors lebonyolítása a mágnesszalagon tárolt tárgyszójegyzék segítségével.

A rendszert két irányban óhajtják fejleszteni:

a tárgyszójegyzékbe utalásokat fognak beiktatni, melyeket az információkeresés folyamatában előbb manuálisan, később gépi úton is hasznosítanak;

az információkeresés logikáját, mely jelenleg csak a tárgyszavak közötti "és" kapcsolatot tudja figyelembe venni, alkalmassá akarják tenni a "vagy" kapcsolat érvényesítésére is.

2. Az információkeresés. A megválaszolandó kérdések adatait szintén olyan úrlapra vezetik rá, amelyekről közvetlenül lyukasztják a computerbe való beolvasás céljaira szolgáló kártyákat. Az úrlapra a következő adatok kerülnek: a kérdés száma, dátuma, a kérdést feltevő neve, címe, a kérdés témáját jellemző tárgyszavak /maximálisan tíz/, továbbá a tárgyszórelevancia minimális foka. Az utóbbi azt jelenti, hogy a megválaszolandó téma tárgyszavai közül minimálisan hánynak kell a dokumentumban előfordulnia, hogy a gép a dokumentumot a válaszba felvegye. Az információkeresés eredményeként a megrendelő névreszló listát kap, mely sorszámait egymásutánjában közli a dokumentumok címadatait és tárgyszavaikat, melyek között külön jelölést kapnak a kérdés tárgyszavaival megegyezők.

Az információkeresés időtartama elsősorban a tárgyszójegyzék terjedelmétől függ. A mágnesszalagon betürendben tárolt jegyzéket ugyanis a megválaszolandó kérdés ugyancsak betürendbe sorolt tárgyszavai szerint kell átvizsgálni, tehát a kérdés utolsó tárgyszaváig kell lefuttatni. Legrosszabb esetben ez a mágnesszalag teljes tartalmának átvizsgálását igényli. Ha egyetlen gépmenetben több kérdést akarunk megválaszoltatni, az összes kérdés tárgyszavait egyetlen betürendbe sorolják, s az információkeresést a mágnesszalagnak ugyancsak egyszeri átfuttatásával végzik. A kérdések száma szinte alig emeli a mágnesszalag átvizsgálásának időtartamát. A kérdések számának növekedésével csak a kártyabeolvasás ideje fokozódik mérhetően. A gyakorlatban egyetlen kérdés megválaszolásának teljes gépidejére négy és fél percet számítanak, amihez minden további kérdés esetében még 15-15 másodpercet adnak hozzá.

/Orosz G./

28/69

651.2:659

A tájékoztatás hézagai és hiányosságai. /Mängel und Lücken der Information./ - SCHRAPEL, R.U. = Dokumentation, Fachbibliothek, Werkbücherei, 16.k. 4.sz. 1968.jun.-jul. p.87-89.

Az 1968. évi hannoveri vásár nemzetközi irodaberendezési és felszerelési bemutatóján a hangsúly ismét az irodai kis- és közgépeken, s az ezzel összefüggő rendszerszervezésen volt. Fejlődés e területen az, hogy a mágnesszalag technika mind nagyobb jelentőséget nyer a lyukkártyakészítésben és az adatfeldolgozásban. A készülékek ára lehetővé teszi, hogy kis- és közép nagyságú üzemek és intézmények is megvásárolhassák. Másik út a nagy adatfeldolgozó központok szervezése és felszerelése, ahol a vállalatok bér munkában végeztethetik el saját készülékeiken már előkészített munkájukat. Az ügyvitel gépesítését figyelembeveszi az irodai butorgyártás is, melynek értelmében a tervezés a gép és a butor összhangját tekinti elsődlegesnek. Mind jelentősebb szerep jut a műanyagoknak és az adatfeldolgozásban fontos papiroknak. Bemutattak sokszorosító-készülékeket és ezzel összefüggő kiegészítő berendezéseket is.

Fontos probléma, hogy a sajtó, melybe a szakajtó is beletartozik, kritikátlanul kezeli az információkat és nincs már tulajdonképpen különbség egyes kiadványok hirdetései és szöveges részei között. A reklámnak vissza kell kapnia szerepét, mint ahogy a közönségszolgálatnak /Public relations/ is, melynek kezdetben egészen más volt a feladata. Nem lehet a cégek közönségszolgálatát burkolt szöveges reklám, hanem valódi sajtótájékoztatónak kell lennie. El kell határolnia magát a reklámtól és egy általánosságban érdeklődő és speciális érdeklődést tanúsító réteg számára tájékoztatást kell nyújtania a témát érintő minden kérdésről. E kérdés különösen aktuális, mivel 1968. júniusában Berlinben tartották az International Advertising Association /Nemzetközi Reklám Egyesület/ 20. világtalálkozását. A kongresszus fő előadásának témáját A hirdetés már információ? című előadás határozta meg. Azonban a hirdetés - mint egyes előadásokban nyilvánvalóvá vált, - nem jelent egyben információt, csupán pszichológiai szerepe van, különösen a kereskedelem területén.

/Pétervári L./